

Teatr sungaty taryhynyň utançly sahypasy...

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 25 янвря, 2025

Teatr sungaty taryhynyň utançly sahypasy... 1982-nji ÝYLDA FERHAN ŞENSOÝYŇ SPEKTAKLYNDAN SOŇ WAGŞYLARÇA ÝAKYLAN «ŞAN» TEATRY

1982-nji ýyl. Mundan tegelek kyrk ýyl öň, şu gün. Stambul. Ferhan Şensoý öz ýazan we Eýranyň ýakyn döwründen taryhy epizodlary suratlandyrýan, epopeýa derejesine göterilen spektaklyny sahnalaşdyrýar.

Hemme zadam şundan soň başlaýar.

Oýunyň ady – «Şalary-da urýarlar». Ady-da birbada ünsi çekýär gerek?

Eýranda bolup geçýän syýasy wakalary parsça dialoglar bilen inçeden inçe çitilen satiriki nukdaýnazar oklaýan oýnuň satirasyndan zyýat şol «birbadalyk» ünsleri öz üstüne jemleýär. Çünki wakalarda Türkiýäniň taryhyndanam epizodlar bar.

Spektakl şol wagtlar hemmeleriň ünsüni özüne çekýär, hemme

ýerde oýnuň gürrüňi gidýär. Şol gürrüňleriň arasyna Şensoýyň orta goýan satirasy bilen onçakly gyzyklanmaýanlar hem goşulyp başlamagy netijesinde ýagdaýlar üýtgeýär.

Şol döwür ýgy-ýgydan haýbat atyjylykly duýduryşlary alan Şensoý spektaklyň sahnalaşdyrylan ýyllarynda mazaly didiwana mündürilýär.

Elbetde raýyndan dänmedik Şensoý ýekirilmelerden soň bir ädim yza tesmek beýlede dursun, syýasy satirasynyň dozasy hasam artdyryp, «Ýakymyz müzikal» («Muzir Müzikal») pýesasyny ýazýar.

«Muzir Müzikal» ýene «Şan» teatrynda sahnalaşdyrylýar. Spektakl mazmunyndaky tankydy pikirler arkaly Türkiýedäki käbir agsamalaryň üstünde ymykly durup geçýär.

Şol döwür kanuny güýjüne giren we käbir neşirleriň gizlin ýagdaýda köpçüligiň dykgatyna ýetirilmegi kararyna barylan «ýaramaz neşirýat kanunyndan» adyny alan oýun ýakymyz neşirýaty bilen başlap gutarmandygyny, Ferhan Şensoýyň pikirçe aňlarda şinelän tapawutly we has zyýanly muzırlıkların da bardygyny nygtamak üçin sahnalaýardy.

Tankytlar ynançlara salgylanyp gelenem bolsa bir zady aýtmak gerek: oýunyň jemleme spesifiki şablony ýokdy, köp zady tankyt edýärdi.

Oýunlar sahnalaşdyrylmaga dowam etdigiçe tankytlar ýerini haýbat atmalara, haýbat atmalar ýerini oýun gidip durka

protest bildirmelere berip başlady.

Käbir oýunlarda dagy sahnanyň önüne düzülen ýüzden gowrak adam Şensoý müzikal wagtynda geplemäge başlandan ony hor bolup gygyrýardy. Söz üsti bilen edilýän hüjümlerden gerekli effektiwlik alynmandygy üçin bolsa gerek, sahna hüjümler başlady, şundan soň döwlet teatra şeýle howply atmosferany belli bir derejede böwüsmek maksady bilen polisiýa işgärlerinden adam goýdy.

1987-nji ýyla çenli 76 gezek oýnalan «Ýakymсыз мýuzikliň» 77-nji gezeginiň önüsyrasynda spektakly goýbolsun etmegi talap edýän jaň gelýär.

Şensoý we onuň topary hiç hili howp-hatardan gorkmaýşy ýaly, mundanam gorkup durmaýar we spektakly sahnalaşdyrýar. Emma şol döwür teatryň ünsüni çeken bir detal bar: olam – gorag üçin goýlan polisiýa işgärleriniň gysga wagtyň içinde üýtgedilmegi we täze goragçylaryň goýluşynda geňsi hereketleriň duýulmagy.

Spektakl oýnalyň durka birküç minutdan soň eşidilen partlama sesleri we çykan uly ýangyn...

Ýigrimi minudyň dowamynda sahnadan tomaşaçylar zalyna çenli tutuş binany gurşap alan ýangyn teatry teatry tüssä bogýar. Teatryň garawuly Niýazy Özlü ýangynyň arasyndan çykyp bilmän wepat boldy. Ýangyn söndürilen wagtynea ygtyýarlylar beýanat hem berip ýetişdiler:

– «Şan» teatryndaky ýangyn elektrik şitinden çykdy.

Birnäçe ýyldan soň Ferhan Şensoý ýeri çalşylyan polisiýa işgärleriniň bu dildüwşükli hadysa bilen baglanyşygynyň ýokdugyna şübhelenýändigini aýdanam bolsa, hiç kim nämäniň bolandygyna düşünmeýär.

Ýangyny kimiň amala aşyrandygy syr bolup galdy, gaýtam Ferhan Şensoý sahnalaşdyran «Ýakymсыз мýuzıkl» pýesasy sebäpli sud edildi.

ŞENSOY'UN SAVUNMASI — Ferhan Şensoy, savunmasında Misaňpçade Celil ve Karagöz'üň örneklere verdi. (Fotoğraf: MEHMET DEMİRKAYA)

Muzır Müzikal dosyası

Hiç kime çäre görülmedik hadysada diňe Ferhan Şensoýa çäre görülýär. Onuň janyna howp abanandygynyň meselesini gozgamak beýlede dursun, gaýtam ol 21 gije-gündiz tussag edilýär.

Şindizler bu gynançly hadysanyň bolup geçen we sungatyň gülläp ösmegine idin berilmedik ýerinde söwda merkezi gurulýar...

Erdem ÝYLMAZ.

09.02.2022 ý. Teatr we kino sungaty